

PÅ EGEN HÅND MATERIALE

DANEØKSEN
I VIKINGETIDEN

PRAGTØKSE FRA OVER HORN BÆK FOTO: HANS GRUNDSØE

SAGNLANDET

LEJRE

DANEØKSEN I VIKINGETIDEN

Der fandtes et væld af forskellige økser i vikingetiden, hvor meget byggedes af træ. Når der skulle bygges skibe, huse og vogne var økserne det mest brugte stykke værktøj, så der eksisterede naturligvis mange forskellige størrelser og typer. Øksen var dog også flittigt brugt på slagmarken. Det er ikke altid til at se, om der var tale om en våben-økse eller en værktøjs-økse.

I nogle tilfælde er man overhovedet ikke i tvivl.

Daneøksen er et af vikingetidens mest frygtede og berygtede våben. Vi ser ofte, at stormænd og konger foretrak dette våben, og den har også været brugt som et statussymbol.

I Gesta Danorum får vi et eksempel på Daneøksens styrke:

Harald Blåtand giver Harald Gunhildssøn hjælp til at erobre Norge fra Håkon. Harald Gunhildssøn lover til gengæld at

betale Harald Blåtand skat i tre år hvis togtet lykkedes. Hjælpen bestod af 60 skibe med mandskab samt Evind og Karlhøfde.

"...Under dette slag opfordrede Evind Håkon til at træde frem i forreste række blandt de kæmpende. Da så Håkon gav sig tydeligt til kende, huggede Evind efter ham med en kæmpemæssig økse – og han havde ramt hvis ikke en af hans hirdmænd med sin egen krop havde lagt sig i vejen for hugget mod kongen. Ham ramte Evinds økse så hårdt at den kløvede hans krop midt igennem ... da Evind lagde sig på knæ for at trække den op igen, trådte Håkon op på liget af den dræbte kriger og gennemborede ham (Evind) med sit sværd."
(Zeeberg, bd. II s. 12-13)

HISTORISKE KILDER

Dette hæfte skal bruges sammen med hæfterne "Værktøj i fredstid, våben i krigstid", "Spyddet" og "Skjoldet."

Dem finder I også online på Sagnlandet Lejres hjemmeside.

DANEØKSE I BRUG

Våbnets styrke og kraft ses tydeligt på Bayeux-tapetet. Her ser man en mand med Daneøkse fælde en hest med ét hug til hovedet. Andre steder fortælles det, at øksen kan dele en mand i to, fra pande til midtbryst. Det er dens udformning og vægt, der gør Daneøksen til et så effektivt våben. Øksehovedet er sat for enden af skaftet. Med sådan en vægtfordeling vil den bide sig igennem næsten alt. Øksen er samtidig god at betjene. Den ændrer nemt sin bane igennem luften, det gør dens hug svært at forudsige for modstanderen. Fjendens skjoldmur måtte se sig

knust under Daneøksens hug, og man kan derfor forestille sig, at den ofte har været brugt sådan.

I de Saksiske krøniker har vi et andet eksempel på øksens kraft. Her berettes om slaget ved Stamford Brights, hvor en nordmand med en Daneøkse i hænderne ligeledes skulle have holdt hele den saksiske hær på afstand. Det fortælles, at han placerede sig midt på broen og dræbte 40 mand, før hæren nåede til ham.

I de norrøne tekster findes for øksen bl.a. metaforerne Grand hjalms (hjelms skader) og Randgalkn (skjoldets udyr).

Sagaerne fortæller, at vikingerne ofte navngav deres våben.

Daneøksen er højst sandsynligt blevet til et statussymbol på grund af dens frygtindgydende evner på slagmarken.

Øksen fra en stormandsgrav fra Mammen (Midtjylland) er for eksempel udsmykket med indlagt sølvtråd. Et andet eksempel på en økse, der må have tilhørt en stormand, er en langbladsøkse fra Over Hornbæk ved Randers. Denne økse er dekoreret med både sølv og kobberindlægninger i mønstre, der kan forestille en dyrefigur.

FAKTA OM DANEØKSEN

Størrelsen på øksens æg er fra 15 cm. og helt op til 30 cm. Skæftets længde er 100 cm. til 150 cm. Vægten på øksehovederne er mellem et og to kilo. De er lavet af jern med indlagt stålæg. Få er også dekoreret med indlagt sølv og kobber. Skæftet er oftest i

ask og eg. Navnet Daneøkse stammer fra dem, der var kendt for at bruge den - altså danerne (danskerne). Den byzantinske kejsers livgarde bestod af vikinger, de såkaldte Væringjar (Varangians) - dem stolede han mere på end sine egne folk. Længden på deres

økseskæfter var helt op til 180 cm. Daneøksen var i brug fra vikingetiden og hele vejen op igennem middelalderen. Undervejs ændres den og tager form som en hellebard, men helt op i det 16. århundrede forbliver udseendet det samme i Irland og Skotland.

DANEØKSE MOD KRIGER. FOTO: OLE MALLING

SPØRGSMÅL OG IDÉER TIL AT ARBEJDE VIDERE MED

STORMAND MED DANEØKSE FOTO: MUSEET FOR BAYEUXTAPETET

- Hvordan bruges Daneøkser?
- Lav en Daneøkse - i de materialer I har til rådighed.
- Find på navne og navngiv jeres Daneøkser.
- Hvilke forskelle er der på krig i vikingetiden, i middelalderen og i dag?
- Hvordan kan man forholde sig kildekritisk til de historiske og arkæologiske kilder, som vi har til vikingetiden og vikingernes våben?
- Lav en fortælling om eller med Daneøkser. Det kan både være fakta og fiktion. Fortællingerne kan evt. udarbejdes digitalt. Hvis I har adgang til Skoletubes digitale værktøjer eksempelvis som et interaktivt billede, en tegneserie, en præsentation eller en lille film.
- Præsenter jeres fortællinger for hinanden, for nogle elever på skolen eller for jeres forældre.

ELEVERNES PRÆSENTATION

HVAD?

Elevernes historiske fortællinger præsenteres for klassen.

LITTERATURLISTE

LÆR PÅ EGEN HÅND

Hjarder, K. & Vike, V. 2014: Vikinger i krig. Turbine.

Zeeberg, P. 2000: Saxos Danmarks Historie. Bind 1 og 2. Oversat fra latin af Peter Zeeberg efter Saxo Gramaticus' Gesta Danorum. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og G.E.C. Gads Forlag.

Nationalmuseets hjemmeside om våben:

<http://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/vikingetiden-800-1050/vaaben/>

Har du lyst til at læse mere så prøv f.eks. også:

Vild med viden-serien der handler om Vikingetiden

Nina Sind Døhler